

Förord

I april 2001 undertecknades en överenskommelse om utveckling av introduktionen för flyktingar och andra nyanlända invandrare av generaldirektörerna för de statliga myndigheterna Arbetsmarknadsstyrelsen, Integrationsverket, Migrationsverket och Skolverket samt Svenska Kommunförbundet. I överenskommelsen förband sig myndigheterna att gemensamt verka för att asylsökande, flyktingar och andra nyanlända invandrare ska kunna tillvarata och utveckla sina resurser, samtidigt som myndigheterna genom ett samordnat arbete blir mer effektiva.

I samband med undertecknandet utsågs en beredningsgrupp som består av representanter för de fem parterna. Gruppens uppgift har varit att bevaka implementeringen av överenskommelsen på lokal och regional nivå, och att uppmärksamma hinder för samverkan mellan myndigheterna och föreslå förändringar. I en uppföljning som gjordes i maj 2003 framkommer det att den centrala överenskommelsen bidragit till en generell utveckling av samverkan i samtliga län. Överenskommelsen har även uppfattats som ett stöd för det lokala arbetet att förbättra introduktionen i kommunerna. Flera överenskommelser om samordnat arbete har tecknats både i kommunerna och på länsnivå. I september 2003 fanns 26 lokala överenskommelser och 6 regionala.

Det är framför allt ett förändrat synsätt, från ett omhändertagandeperspektiv till ett tillväxt- och arbetsmarknadsperspektiv, som håller på att slå igenom. Det lokala utvecklingsarbetet är i allt större utsträckning inriktat på individualisering och introduktion mot arbetsmarknaden. Tendensen har blivit tydligare att kommuner och arbetsförmedlingar ser introduktionen som ett led i en strategi att möta en kommande arbetskrafts- och kompetensförsörjningsbrist, och introduktionen ingår som en del i många kommuners mångfaldspolicy. Svenskundervisningen har genomgått en förändring sedan de nya kursplanerna för sfi infördes, och är mer individanpassad och har ett tydligare fokus mot yrkes- och arbetsliv. I många kommuner är numera också fler aktörer involverade i introduktionsverksamheten.

Som ett led i det fortsatta arbetet att stödja utvecklingen av introduktionen i enlighet med överenskommelsen vill beredningsgruppen genom den här skriften lyfta fram några av de många goda exempel på arbetslivsinriktad introduktion som har startat runt om i landet under de senaste åren. Tyvärr kan vi av utrymmesskäl inte ha med fler – men de finns och nya tillkommer! Det är verksamhet som tar hänsyn till individens behov, den har tydligt fokus mot yrke och arbete och den har utvecklats i nära samarbete mellan kommunens ansvariga myndigheter och andra organisationer och aktörer.

Arbetsmarknadsstyrelsen
Göran Ferm

Integrationsverket
Stig Kattilakoski

Migrationsverket
Ewa Lidström

Skolverket
Eva Jönsson

Myndigheten för skolutveckling
Inger Bergendorff

Svenska Kommunförbundet
Qaisar Mahmood

En god början...

Varje människa har sin egen historia att berätta. För människor som har lämnat sitt hemland och påbörjat ett nytt liv i ett nytt land är det historier om drömmar och förhoppningar. Berättelserna handlar om framtidstro och stark vilja, men ibland också om missmod, oro inför framtiden och känslor av uppgivenhet.

45 000 nya svenskar varje år

Varje år bosätter sig ca 45 000¹ personer i vårt land. De kommer från världens alla hörn och av olika skäl blir Sverige deras nya hemland. Oavsett anledning är det alla människors rätt att få en bra start på sitt nya liv. En god början är viktigt för att ge dem de bästa förutsättningarna för att leva, arbeta och delta i samhällslivet i det nya landet. Det är därför samhällets skyldighet att ge de nya svenskarna en god introduktion.

Kollektivistiskt synsätt

Hur gestaltar sig livet för nyanlända under de första åren? Hur möter samhället dessa personer och vilket stöd erbjuds de? Alltför ofta har samhällets insatser präglats av ett kollektivistiskt synsätt. Ordet »invandrare« används slarvigt för att gruppera människor som har vitt skilda förutsättningar att finna sin plats i samhället och vitt skilda behov av stöd och åtgärder. Generella lösningar som riktar sig till gruppen »invandrare« misslyckas ofta, eftersom »invandrare« är

individer. Och individer behöver individuella lösningar. Den goda introduktionen kan därför inte se ut på bara ett sätt. Kommunerna måste kunna erbjuda en stor variation av verksamheter för att kunna möta varje enskild individ, så att var och en får de bästa förutsättningarna för att leva och verka i sitt nya samhälle.

Olika bakgrund

I den här skriften berättar fem människor om sin första tid i Sverige. De har kommit till vårt land av olika skäl, Dzemil och

»»Invandrare« används slarvigt om människor med vitt skilda förutsättningar och behov.«

Mona flydde från sina hemländer och sökte asyl i Sverige, Naji blev uttagen av FN som kvotflykting, Elin och Magdalena kom hit för kärleks skull. De har olika utbildnings- och yrkesbakgrund; Naji och Elin t.ex. har bara gått i skolan några få år, medan Magdalena och Mona har högskoleutbildningar. Dzemil har gått i en treårig yrkesskola och sedan arbetat som fräsare i många år. Elin arbetade i

familjens jordbruk i Vietnam och Mona var hemmafru de senaste 15 åren. Naji arbetade med diverse hantverksyrken och Magdalena har haft flera kvalificerade anställningar på olika företag i Polen.

Olika livssituation

Deras första tid i det nya landet har präglats av olika omständigheter. Dzemil och hans familj levde under två år i ovisshet om de skulle få stanna eller inte. I Monas fall var det allt överskuggande problemet att hitta bostad åt sin familj. För Elin handlade det om att bidra till familjens försörjning så gott hon kunde. Naji som var analfabet när han kom till Sverige har kämpat i åtta år med att lära sig läsa och skriva. Magdalenas första år i Sverige handlade om att vara mamma åt den nyfödda dottern. Alla dessa faktorer har påverkat dem och deras möjlighet att lära sig svenska och att närma sig arbetsmarknaden.

Alla vill arbeta

Trots olikheterna i bakgrund och nuvarande livssituation har de fem personerna vi möter i skriften en gemensam nämnare; de vill alla arbeta och försörja sig. Flera av våra intervjupersoner har haft tillfälliga arbeten under kortare perioder, alla har någon gång haft praktik. Alla har någon gång sökt arbete, några av dem har ägnat sig mycket intensivt åt att söka jobb, men hittills har ingen hunnat få en fast anställning. När vi

¹ Under 2002 fick 44 664 personer uppehållstillstånd, ungefär lika mycket som under de senaste åren. 7 451 personer fick uppehållstillstånd av flyktingskäl, andra skyddsbehov och humanitära skäl. 1 042 personer fick tillstånd inom den så kallade flyktingkvoten. 22 247 personer fick uppehållstillstånd av anhörigskäl och av dem var 4 632 anhörig till flykting. Källa: Migrationsverkets hemsida.

träffar dem i maj 2003 deltar de alla i introduktionsverksamheten i kommunerna där de bor. Det är verksamhet som är yrkesinriktad och som är anpassad till deltagarnas behov och förutsättningar, och den syftar till att förkorta vägen till anställning och egenförsörjning. Förhoppningarna hos deltagarna är stora, men oron finns där också – kommer detta att leda till jobb?²

Samarbete ger helhet och samsyn

Skriftens titel *En god början...* syftar också på den positiva utvecklingen av introduktionsinsatserna som skett i landet under de senaste åren. Många kommuner har arbetat fram genomtänkta introduktionsprogram av god kvalitet. De vänder sig i många fall både till flyktingar och till andra nyanlända och är program som tar hänsyn till individens behov och förutsättningar. Kännetecknande för dem är att de har utvecklats i samverkan mellan kommunens myndigheter och mellan myndigheterna och andra aktörer. Just samarbete verkar vara ett nyckelord när det gäller att utveckla introduktionen. Helhetssyn och samsyn är det som oftast nämns i kommunerna som det viktigaste i integrationsarbetet.

Lokala överenskommelser

I de fem kommuner som besökts i samband med den här skriften har lokala överenskommelser om utveckling av introduktionen för flyktingar och andra invandrare tecknats. Dessa överenskommelser,

liksom flera andra lokala och regionala överenskommelser, finns i sin helhet på Integrationsverkets hemsida www.integrationsverket.se under rubriken *Första tiden i Sverige*. Överenskommelser stär-

»Kännetecknande för god introduktionsverksamhet är att den har utvecklats i samverkan.«

ker förutsättningarna för samverkan och det gör att kommunernas arbete med introduktion, integration och mångfald blir mer hållfast och långsiktigt.

Vad gör myndigheterna?

På central nivå arbetar de statliga myndigheterna utifrån sina regeringsuppdrag. Integrations- och mångfaldsfrågor är högt prioriterade i regleringsbrevet för 2003 för samtliga myndigheter. Aktuella insatser är:

- *Arbetsmarknadsstyrelsen* har tagit fram en handlingsplan för Arbetsmarknadsverkets integrations- och antidiskrimineringsarbete för 2003. Där framgår att Arbetsmarknadsverket arbetar för att nyanlända och asylsökandes kompetens så tidigt som möjligt tas tillvara så att arbetsmarknadsinträdet kan tidigareläggas. Bl.a. har en för-

söksverksamhet startat med arbetsplatsintroduktion för vissa invandrare. Vidare ska samtliga medarbetare inom Arbetsmarknadsverket genomgå utbildning för att höja kunskapen om mekanismerna bakom integration och antidiskriminering. Läs mer på www.ams.se

- *Integrationsverket* fortsätter att följa och stödja utvecklingen av introduktionen i de 30 kommuner som tar emot flest flyktingar. Integrationsverket uppmantrar aktörer att teckna överenskommelser på regional och lokal nivå, och deltar också i utvecklingsarbetet. Under våren 2003 tecknades sju separata överenskommelser mellan Integrationsverket och arbetsmarknadens organisationer, med syfte att skapa förutsättningar för invandrare att snabbare få tillträde till arbetsmarknaden. På Integrationsverket hemsida finns en kunskapsbank med en mängd goda exempel på introduktion. Läs mer på www.integrationsverket.se.
- *Migrationsverket* fortsätter arbetet med att utveckla den organiserade verksamheten för asylsökande, så att verksamheten bättre tar hänsyn till individuella behov och förutsättningar som utbildningsbakgrund och tidigare yrkeserfarenheter. En individuell handlingsplan ska upprättas för varje asylsökande. På flera håll bedrivs numera svenskundervisning enligt kursplanen för sfi. Migrationsverket har också utvecklat bättre informationsunderlag till kom-

2 I september 2003 ser situationen för de fem intervjupersonerna ut så här: Dzempl har praktik på ett företag. Han hoppas komma in på en CNC-utbildning snart. Mona väntar på att få en praktikplats. Elin har avslutat sin industritekniska basutbildning och går nu en CNC-utbildning. Naji fortsätter på Returnmarknaden i Umeå och Magdalena läser företagsekonomi och engelska på Högskolan i Borås.

På många håll finns idag möjligheten att påbörja en yrkesutbildning samtidigt som man läser sfi.

munerna för dem som får uppehållstillstånd. Läs mer på www.migrationsverket.se.

- *Skolverket* har utarbetat nya kursplaner för sfi. Dessa trädde i kraft i januari 2003. De nya kursplanerna består av tre studievägar, som riktar sig till studerande med olika behov och förutsättningar. Studievägarna ger möjlighet att integrera och kombinera sfi med studier inom grundläggande eller gymnasial vuxenutbildning, annan utbildning, praktik, förvärvsarbete eller annan sysselsättning. Skolverket har sedan det delats i två myndigheter fått ett tydligare uppdrag att granska och bedriva tillsyn av sfi-under-

visningen i landet. Läs mer på www.skolverket.se.

- *Myndigheten för skolutveckling* har uppdraget att stödja verksamhetsutvecklingen i förskola, skolbarnomsorg, skola och vuxenutbildning. För att stödja reformeringen av vuxenutbildningen har Myndigheten för skolutveckling under våren genomfört konferenser för regionala aktörer och förtroendevalda om mål och strategier i propositionen Vuxnas lärande och utveckling av vuxenutbildningen. Myndigheten för skolutveckling medverkar i arbetet med de regionala överenskommelserna och kommer även att vidareutveckla validering och

fortsätta främja kompetensutveckling av sfi-lärare. Läs mer på www.skolutveckling.se.

- *Svenska Kommunförbundet* stödjer kommunerna i arbetet med den nyanländes etablering i samhället. För att få genomslag på den lokala nivån är det önskvärt att den centrala överenskommelsen översätts till regionala och lokala handlingsinriktade överenskommelser. Svenska Kommunförbundet anordnar regelbundet konferenser och seminarier för att sprida information om överenskommelsens intentioner och bidra till utvecklingen av introduktionen i landets kommuner. Läs mer på www.svekom.se.

Den goda praktikplatsen ger meningsfull sysselsättning och är en naturligt språkutvecklande miljö.

Arbete är en förutsättning för integration

Den nyanlände flyktingen eller invandraren som tidigt kommer in på arbetsmarknaden, har goda chanser att snabbt lära sig svenska, att förstå vårt samhälle och känna sig delaktig i det. Arbete och egen försörjning är en av de viktigaste förutsättningarna för en lyckad integration. Arbete ger individen, förutom ekonomiskt oberoende, en ökad självkänsla och större valfrihet. Men alla har inte möjligheter och förutsättningar att snabbt bli självförsörjande. Tvärtom är invandrare kraftigt överrepresen-

terade i arbetslöshetssiffrorna. Det gäller inte bara de som har bristfällig utbildning eller för dåliga svensk-kunskaper. Högutbildade som talar bra svenska har också många gånger svårt att hitta arbete!

Åtgärdskarusell

När man inte kan försörja sig själv är man beroende av samhällets stöd. Vi vet att långvarigt beroende av ekonomiskt bistånd bidrar till att människor blir passiviserade. Många har »fastnat« i en åtgärdskarusell. Efter att ha läst sfi i många år har de skickats runt

mellan olika projekt, utbildningar och praktikperioder i årtal. När insatserna inte leder framåt tappar de förtroendet för myndigheterna, initiativförmåga och framåtanda minskar och det gör också självförtroendet. Det är inte ovanligt med ohälsa, psykisk och/eller fysisk, och det gör situationen än svårare att bryta.

Den goda introduktionen

Därför är en god introduktion för nyanlända så viktig. Det bör vara en introduktion som tar hänsyn till individens bakgrund när det gäller

utbildning och yrkeserfarenhet, förutsättningar och förmåga, önskemål och behov. Det är alltså en introduktion som ser olika ut för olika personer. Introduktionen bör ha en tydlig arbetsmarknadsinriktning, introduktionens mål är ju att individen ska stå på egna ben! Naturligtvis finns det nyanlända flyktingar och andra invandrare som på grund av ålder eller sviktande hälsa inte är aktuella för arbetsmarknaden, och de ska också ha en introduktion, anpassad efter deras förutsättningar och behov. För att kunna tillgodose individuella behov och kunna erbjuda ett brett utbud av introduktionsverksamhet

är det angeläget att berörda aktörer samverkar och deltar aktivt. Introduktionen bör vända sig till alla nyanlända i behov av introduktionsverksamhet, inte bara till de flyktingar som genererar statlig ersättning till kommunerna.

Fem exempel speglar en god början

Följande fem kapitel belyser introduktionsverksamheten i fem olika kommuner. Kommunerna är utvalda för att ge exempel på olika aspekter av introduktion, och för att visa hur man i dessa kommuner skapat verksamhet för att möta olika människors behov.

Det finns många fler goda exempel på introduktionsverksamhet i vårt land, de fem vi möter här visar på några möjligheter.

Våra fem intervjupersoner berättar om sin bakgrund, om sina drömmar och förhoppningar och om den första tiden i Sverige. Vi får också läsa om hur tjänstemän i olika förvaltningar och myndigheter resonerar kring introduktionen. De fem exemplen speglar en god början, framför allt för de personer som deltar i verksamheten, men också för ett förändrat synsätt och inledning till utvecklingsarbete kring introduktionen i kommunerna. ■

»Alla har någon gång sökt arbete, några av dem har ägnat sig mycket intensivt åt att söka jobb, men hittills har ingen kunnat få en fast anställning.«

»Det är när man måste, som man verkligen lär sig.«

Det är arbete som gäller

I familjen Novalics lägenhet i utkanten av Eksjö är allting upp och ner just nu. Såväl kök, som vardagsrum, hall och sovrum håller på att renoveras och det står målarfärgsburkar och tapetrullar överallt. För ett par månader sedan flyttade Dzemil Novalic med sin fru Sabina och barnen Inesa och Vedad in i en fyrrumslägenhet efter att ha bott i närmare två år på mottagningsanläggningen. Det var en tid som präglades av oro hur det skulle bli med deras ansökan om uppehållstillstånd efter avvisningsbeslut och överklaganden i flera omgångar, och av den pressade bostadssituationen.

– Nu har vi vår egen lägenhet, som vi inte behöver dela med andra, och den ska bli fräsch och snygg, precis som vi vill ha den, berättar Dzemil. Det känns skönt.

Prövade olika vägar

Under det första året som asylsökande läste Dzemil svenska ungefär tre timmar om dagen. Resten av tiden tillbringade han med att gå omkring i Eksjö och lära sig förstå det samhälle han hamnat i. Hela tiden prövade han olika vägar för att få kontakt med befolkningen på orten. Barnens skolgång blev en öppning – barnen fick kamrater som ibland följde med till anläggningen för att leka, Dzemil började våga besöka skolan och prata med lärarna, och fick så småningom också kontakt med andra föräldrar.

– Hela tiden försökte jag att komma in i samhället. Det är mitt sätt – att alltid gå framåt! säger

Dzemil, och jag är kanske den som alltid kämpar hårdast av alla.

Arbete som fräsare

Men det som innebar mest för Dzemil Novalic var när han under andra asylåret fick ett arbete. Han arbetade i sju månader som fräsare och svarvare på Schur Packaging Systems AB, ett företag som bl.a. tillverkar helhetslösningar för tidningstryckerier. Det var ett arbete som han kände sig väl hemma i, eftersom han har sju års erfarenhet av fräsarbete från hemlandet Bosnien.

– Kanske är maskinerna lite annorlunda här än i Bosnien, säger Dzemil, men det är samma sätt att fräsa. Det glömmet man inte.

På arbetet utvecklades Dzemils svenska i blixtfart. Han menar själv att det är när man måste, som man verkligen lär sig. I skolan finns inte samma omedelbara behov av att uttrycka sig på svenska och förstå, och det är ibland svårt att koncentrera sig på studierna.

– På arbetet har man inte tid att tänka på problem och oro sig, säger Dzemil. Där är det arbetet som gäller. För mig har det varit intressant att lära mig hur sådant här arbete går till i Sverige, och jag har fått pröva nya maskiner och jobbat både med svarvning och kapning, vilket var nytt för mig.

Kompetensen var avgörande

Dzemil fick hjälp av en av frivilligarbetarna på Röda korset att hitta arbetet. Utan stöd och uppbackning från en svensk hade det varit

svårt, tror han. Att ha en referensperson och någon som kan föra ens talan ger en helt annan tyngd när man söker jobb. Tillsammans valde de ut och kontaktade ett tjugotal företag i och omkring Eksjö som skulle kunna tänkas ha behov av hans yrkeskompetens. Av dessa var det 5–6 som visade intresse och till dem skickade han ett brev där han beskrev sin bakgrund, utbildning och yrkeserfarenhet. Eva Blomqvist, personalchef på Schur Packaging Systems AB, säger att det helt och hållet var Dzemils kompetens som var avgörande för att företaget fattade beslutet att anställa honom.

– Vi tar bara in personal som vi kan ge en meningsfull sysselsättning, säger hon. Det är inte värt något, varken för oss eller för den vi tar in, om vi inte kan erbjuda något där den anställde känner att han lär sig något, eller att han gör något »nyttigt«. I Dzemils fall förstod vi direkt att hans yrkeskunskande passade in i vår verksamhet.

Familjen trivs i Eksjö

I december 2002 kom beskedet att familjen Novalic skulle få stanna i Sverige. Det var aldrig aktuellt att flytta någon annanstans, det var självklart att familjen skulle stanna kvar i Eksjö, en stad som de har lärt känna och där de trivs. Familjen uppskattar att bo på en mindre ort, det är nära till naturen och

Familjen Novalic: Inesa, Vedad, Sabina och Dzemil, trivs i sin nya lägenhet.

människor är vänliga. Eksjö är en bra stad, säger de, här har vi aldrig märkt av någon främlingsfientlig-

»Att ha en referensperson och någon som kan föra ens talan ger en helt annan tyngd när man söker jobb.«

het. Barnen går kvar i sin skola, tillsammans med de klasskamrater de haft i snart två år, Sabina läser sfi och Dzemil, som redan är klar med sfi, läser en kurs på Lernia; Yrkessvenska mot industri.

– Egentligen är kursen lite för lätt

för mig, säger han. Men den krävs för att komma in på en CNC-utbildning¹. Att bara behärska det manuella hantverket räcker inte, idag måste man kunna programmera och jobba med datorstyrda maskiner för att få de bra jobben. Men med en sådan utbildning kan jag välja mellan massor av jobb. Jag längtar efter att jobba och få en bättre ekonomi. Jag drömmer om kunna göra sådant som jag inte har kunnat göra på så länge; att köpa saker till vårt hem, åka på semester med familjen och skaffa en bil, en Volvo S80 eller kanske en V70 Cross Country. ■

¹ CNC = Computerized Numerical Control, datorstyrda verktygsmaskiner

De asylsökande behöver nätverk

Migrationsverkets mottagningsenhet i Jönköping handlägger asylärenden i fem kommuner; Jönköping, Nässjö, Eksjö, Sävsjö och Vetlanda. Inom området finns ca 1 000 asylsökande och av dem bor ungefär hälften på någon av verkets anläggningar. Magnus Svensson arbetar som handläggare av den organiserade verksamheten. Hans uppgift är att kartlägga varje asylsökandes behov och önskemål. Utifrån dessa upprättar man en plan för hur tiden fram till ett beslut i asylärendet ska se ut för den enskilde individen.

– Det handlar om att stärka individen oavsett om han/hon får stanna eller inte. Vi är övertygade om att om man haft en genomtänkt och välplanerad asyltid, har man ett bättre utgångsläge både om man får stanna i Sverige eller måste återvända till sitt hemland, säger Magnus Svensson. Att jobba aktivt ut mot samhället innebär ingen konflikt, varken för oss eller de sökande.

Nu kartläggs alla

Tidigare hade den organiserade verksamheten en prägel av »skapad« sysselsättning. Nu finns ett uttalat krav att man ska vara sysselsatt ute i samhället. Det innebär att asylsökande ska ha tillgång till samhällets utbud av fritidsaktiviteter och de vuxna ska studera, praktisera eller arbeta varje dag. Målet är normalisering. Erfarenheten man har fått i Jönköping, sedan man börjat göra kartläggningar, är att alla vill göra något meningsfullt. Det finns egentligen inte någon som bara vill sitta still

på anläggningen och vänta på beslutet. De asylsökandes främsta önskemålen är att få kontakt med lokalbefolkningen, att få praktik eller att arbeta.

Svårt att hitta bra praktikplatser

De flesta asylsökande deltar i svenskundervisningen som sedan januari 2003 följer kursplanen för sfi. Ett tätt och engagerat samarbete har utvecklats mellan

»För asylsökande är det allra viktigaste att vardagen är meningsfull och stimulerande.«

lärare och handläggare. Man har gemensamma diskussioner om undervisningens innehåll och vilken språknivå man bör ha uppnått för att det ska vara meningsfullt och ge något med en praktikplats. Tanken är att de studerande ska erbjudas en praktikplats när de går på kurs B och undervisningen ska då också vara mer inriktad mot yrkesliv. Nu håller man på att förhandla med företag på de olika orterna för att hitta praktikplatser men det är en grannlaga och tidskrävande uppgift.

– Arbetsförmedlingen hjälper till genom att tipsa om företag som kan tänkas ta emot asylsökande som praktikanter, men

gentemot kommunerna har vi hamnat lite i en konkurrenssituation. Behovet av praktikplatser för nyanlända flyktingar är stort och kommunerna är ovilliga att dela med sig av sina platser, säger Magnus Svensson. Det optimala vore naturligtvis att samarbeta kring praktikplatsansaffningen, men tills vidare måste vi själva ha huvudansvaret och bygga upp vår egen praktikbank. Framför allt måste vi ut och bearbeta marknaden så att fler företag tar emot asylsökande som praktikanter.

Arbetsgivarna måste vara positiva

För de flesta asylsökande är det »ett riktigt jobb« som står högst på önskelistan. En av handläggarna har som sin uppgift att utveckla samverkan med Landstinget och med högskolan i Jönköping när det gäller sjukvårdsutbildade och vissa andra högutbildade asylsökande. Inom bristyrkena är man ofta beredd att anställa, även på de villkor som det innebär att anställa en asylsökande. De asylsökande som inte tillhör någon av dessa yrkesgrupper måste söka jobb på egen hand. Arbetsförmedlingen har söka jobb-aktiviteter på sina kontor, och bjuder regelbundet in de asylsökande, som i samband med det också kan få personlig rådgivning. Men de flesta arbeten förmedlas genom släktingar och bekanta som redan är etablerade i kommunernas arbetsliv.

– Vi är långt ifrån att kunna erbjuda alla som vill arbete. Det är ju inte heller så att vi ska hålla folk i handen när de söker jobb, men vi

anser att vi har ett ansvar gentemot arbetsgivarna. Det är viktigt att de förstår vad det handlar om och att de är positivt inställda.

Viktigast att bygga nätverk

Men även om möjligheten till att arbeta är viktig för de asylsökande, oavsett utgång av asylärendet, menar OV-handläggarna på Jönköpingsenheten att det är mest angeläget att utveckla är det som man kallar »nätverkspåret«.

– De största behoven är väldigt basala, menar Magnus Svensson. Asylsökande familjer behöver någon att träffa då och då under av-

spända och vardagliga former. När vi har våra kartläggningssamtal är det många som säger att de vill ha kontakt med lokalbefolkningen.

Vid anläggningen i Ekenässjön har man kommit en bit på väg genom att ett femtontal kontaktfamiljer engagerar sig i de asylsökande. Dessa kontaktfamiljer hjälper de asylsökande till olika fritidsaktiviteter på orten, och de kan också vara en länk till en praktikplats eller ett arbete. Svårigheten ligger i att hitta tillräckligt många personer som ideellt vill lägga ork och tid på de asylsökande.

Därför har enheten bjudit in

representanter för föreningar, ideella organisationer, kyrkor och samfund för en diskussion om förutsättningarna för att bilda nätverk som ska stödja de asylsökande i deras vardag. Detta kan vara en fruktbar väg att föra ut de asylsökande i samhället. Organisationers och privatpersoners engagemang är oerhört viktigt för att en mottagningsverksamhet överhuvudtaget ska fungera på en ort. För den enskilde asylsökande är det allra viktigaste att vardagen är meningsfull och stimulerande. ■

Fakta om OV

Enligt lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. ska Migrationsverket ge de asylsökande sysselsättning som bidrar till att göra vistelsen meningsfull. Sådan sysselsättning brukar kallas organiserad verksamhet (OV) och ska främst syfta till att främja den asylsökandes framtid oavsett utgången i asylärendet. För varje asylsökande ska en individuell handlingsplan upprättas, där deras önskemål och förutsättningar för olika verksamheter framgår.

Möjligheten för asylsökande att få arbeta i väntan på besked om asyl har funnits sedan den 1 juli 1992. Migrationsverket gör undantag från skyldigheten att ha arbetstillstånd om verket bedömer att det kommer att ta mer än fyra månader att fatta beslut i ärendet. Sådant undantag, s.k. AT-UND, beviljades till knappt 9 500 personer under 2002.

Idrottsrörelsen ger en naturlig och avspänd kontakt mellan asylsökande och lokalbefolkning.

Jag känner mig blyg när jag talar svenska

I maj 2001 lämnade Mona Alnashi sitt hemland Irak. Tillsammans med dottern Amani, som då var sju år, gjorde hon den långa resan till sin mamma i Sverige. I Stockholm bor sedan flera år, inte bara modern utan också Monas syskon; tre bröder och två systrar med familjer. Kvar i Irak var maken Abdulgaleb och sönerna Wisam och Laith.

I väntan på att familjen skulle återförenas bodde Mona och Amani hos modern i Skärholmen, Mona läste sfi och Amani gick i skolan. Då maken och sönerna anlände i mars 2002 blev moderns lilla lägenhet i ett servicehus för liten och familjen började se sig om efter en egen bostad. I Stockholm rådde akut bostadsbrist, det fanns överhuvudtaget inga lägenheter att få. Med hjälp av släktingar fick familjen möjlighet att hyra en villa i andra hand under ett par månader. Villan låg i Huddinge och på det viset hamnade familjen i en ny kommun, och blev inskrivna på Introduktionsavdelningen där. Så småningom fick de ett förstahandskontrakt och bor nu i en trea i Vårby.

Äntligen egen lägenhet

– Vi trivs och tycker det är jätteskönt att äntligen ha en egen lägenhet, men vi skulle förstås vilja ha lite större, säger Mona. Nu delar alla tre barnen rum och det kan bli jobbigt ibland. Jag önskar också att vi bodde närmare mamma, eftersom hon är sjuklig och behöver mycket hjälp. Jag åker

dit så ofta jag kan, minst ett par gånger i veckan.

Yrkesarbetande mamma

Mona har en yrkesbakgrund som ekonom. Hon studerade på universitetet i Basra och tog sin examen 1980. När hon avslutat sina studier återvände hon till sin hemstad Bagdad och fick jobb på ett företag inom textilbranschen. Företaget importerade och exporterade tyger och det var mycket kontakter med bland annat Kina, Japan och Marocko. Mona trivdes med arbetsuppgifterna. Under den här tiden gifte hon sig med Abdulgaleb, och så småningom kom barnen. Wisam är född 1984, Laith 1986 och lillflickan Amani kom 1993.

– I Irak finns det inte dagis på samma sätt som i Sverige, berättar Mona, och det är inte så vanligt att småbarnsmammor arbetar. Men jag ville verkligen arbeta, jobbet kändes jätteviktigt för mig och det gick bra så länge min mamma hjälpte till, men när hon blev sjuk fanns det inget alternativ. Jag blev tvungen att sluta och sedan 1989 har jag inte förvärvsarbetat.

En annan ekonomisk situation

Ekonomiskt sett levde familjen ett gott liv i Bagdad. Maken Abdulgaleb hade en guldsmedsaffär och affärerna gick bra. Familjen bodde i en stor villa med blomstrandeträdgård ganska nära centrum. De hade råd att ha två bilar och Mona

»Jag önskar att vi hade fått mer tid. Vi behöver mycket tid.«

Sfi-utbildningen är en viktig del av introduktionen. Mona Alnashi har nu avslutat sina studier med betyg från kurs D.

hade städhjälp och trädgårdsmästare för att ta hand om det stora huset och trädgården.

– Vi levde bättre i Bagdad, säger Mona. Vi hade en helt annan ekonomisk situation. Jag kunde ge Amani allt hon ville ha. Hon var ju enda flickan och mycket yngre än pojkarna, så hon blev ganska bortskämd. Det är svårt för henne nu, hon jämför sig med sina klasskamrater och är ledsen för att hon inte har egen dator, eget rum och fina kläder som de. Hon undrar varför vi inte har bil. Men jag säger till henne att hon måste ha tålamod och vänta. Vi kommer att få det bra här också!

Eftersom Monas make är över 60 år kan han inte delta i introduktionsprogrammet och får därför inte introduktionsersättning. Abdulgaleb får försörjningsstöd från kommunens socialtjänst, som också betalar hyran för bostaden. Tillsammans med Monas introduktionsersättning innebär det

att familjen har ungefär 12 000 kronor i månaden att leva på när hyran är betald.

– Det är inte så mycket, säger Mona, men vi klarar oss. Jag tycker inte att det är några problem att klara ekonomin.

Det tar tid att bli säker på svenska

För Mona finns en introduktionsplan, som hon tillsammans med sina handledare på Introduktionsavdelningen har diskuterat fram. Hon kommer att få sin introduktionsersättning under ytterligare två år eller till dess hon har ett arbete, under förutsättning att hon följer planen och aktivt medverkar till att finna en egen försörjning. Det första delmålet i planen är redan avklarat – efter sju månaders studier har Mona nu avslutat sfi med betyg från kurs D!

– Jag har läst sfi på Utbildningsborgen i Flemingsberg, berättar Mona. Vi hade lektioner fem tim-

mar om dagen. Kursen var svår och ibland var det stressigt. Det känns som om det gick för fort, att det enda viktiga var att vi skulle få betyg. Jag önskar att vi hade fått mer tid. Vi behöver mycket tid. Jag är jätteglad att jag har fått betyg, och jag har verkligen lärt mig mycket, men jag är fortfarande osäker på språket.

Kontakt är bästa sättet att lära sig

Genom Arbetsförmedlingen har Mona fått sin ekonomutbildning bedömd. Enligt utlåtandet motsvarar den till nivå och omfattning en svensk kandidatexamen med nationalekonomi som huvudämne. Men Mona tror ändå att det är omöjligt att få arbete som ekonom i Sverige. För det måste man kunna mycket bättre svenska, menar hon, och dessutom var det så länge sedan hon arbetade. Nu hoppas hon att handledaren på Introduktionsavdelningen kan hjälpa henne att hitta en praktikplats. Det är viktigt att det blir en plats där Mona får tillfälle att använda svenskan och utveckla språket vidare.

– Jag känner mig blyg när jag pratar svenska. Jag tror att kontakt är det bästa sättet att lära sig. Och jag vill verkligen lära mig mer, så att jag kan få ett arbete. Det är det viktigaste för mig just nu – att hitta ett jobb till mig, och att barnen ska få en bra framtid här i Sverige. ■

Introduktionen ska ses som ett arbete

1999 påbörjades en successiv övergång från försörjningsstöd till introduktionsersättning i Huddinge kommun. Under åren har det schabloniserade ersättningsbeloppet justerats flera gånger och introduktionsperiodens längd har utökats till att idag vara som mest tre och ett halvt år. Introduktionsersättningen betalas ut inte bara till de flyktingar kommunen tar emot, utan även till övriga nyanlända invandrare som behöver stöd till sin försörjning. Idag, med facit i hand, kan man konstatera att ett allt större antal personer är självförsörjande vid introduktionsperiodens slut, och att allt färre behöver ekonomiskt stöd från socialtjänsten. Det innebär att kommunen sparar en hel del pengar.

– Den största vinsten ligger i att vi kan jobba mer effektivt, säger Marie-Louise Khan-Tamakloe,

chef på Arbetsmarknadsavdelningen under vilken Introduktionsenheten sorterar. Tidigare gick all kraft åt till att handlägga ansökningar om bidrag till tandvård, möbler, resor m.m. Det var mycket kvitton, mycket räknande och mycket diskussioner. Idag sköter en ensam utredningsassistent alla utbetalningar, och introduktionssekreterarna får mer tid till att följa upp introduktionsplanerna och ge stöd till de nyanlända. Vi har flyttat fokus från ren ekonomihantering till innehållet i introduktionen, och det har inneburit att många fler kommer ut i arbete.

Det är ett tungt arbete att lära sig ett nytt språk

För varje nyanländ flykting/invandrare upprättas en individuell introduktionsplan. Den innehåller i huvudsak en kartlägg-

ning av utbildnings- och yrkesbakgrund, mål för självförsörjning och delmål på vägen dit. Introduktionsplanen är ett avtal som ska skrivas under av deltagaren. Villkoren i avtalet måste uppfyllas för att man ska ha rätt till introduktionsersättning. Introduktionssekreteraren och deltagaren går tillsammans igenom planen och uppdaterar den kontinuerligt.

– Man bör se på introduktionen som vilket arbete som helst, och det är faktiskt ett tungt arbete att lära sig ett nytt språk, förstå ett nytt samhälle, planera för sin framtid och hitta ett sätt att försörja sig. Introduktionsersättningen är den lön som man får för genomfört arbete, och därför är det viktigt att utbetalningen är så löneliknande som möjligt, menar Birgitta Hart-Carpenter, enhetschef på Introduktionsavdelningen. Deltagarna ansöker själva om ersättningen och har ansvar för att lämna in sin närvarorapport varje månad och meddela eventuella förändringar som påverkar utbetalningen. Vi har också infört en karensdag vid sjukdom, med samma regler som Försäkringskassan – då blir det mer likt villkoren i arbetslivet.

Allt färre är beroende av försörjningsstöd

Introduktionsersättningen betalas ut enligt en schablon, som är beroende av om man är ensamstående eller sammanboende och antal

På väg in i det svenska samhället.

barn. Beloppet ligger något högre än socialtjänstens försörjningsstöd. Det ska täcka boende- och matkostnader, kläder, resor, läkar- och tandläkarvård, inköp av läromedel m.m. Det innebär att flyktingen/invandraren helt och hållet har ansvar för sin egen ekonomi och kan påverka sin ekonomiska situation under introduktionstiden. Den nyanlände är inte en passiv mottagare av bidrag utan får »lön« för utförd prestation, och det bidrar till man mer aktivt medverkar till att finna vägar för sin försörjning. I Huddinge har antalet personer som efter introduktionen söker försörjningsstöd från kommunen minskat märkbart.

– Människans värdighet bygger på att man har kontroll över sitt liv, säger Birgitta Hart-Carpenter. Bidrag ska finnas under den tid då man är sårbar, utsatt och har svårt att finna en försörjning, men vi gör folk en otjänst genom att ha en alltför omhändertagande attityd.

Af är med från början

Introduktionsperioden har en tydlig inriktning på arbete och yrkesliv.

– Att stödja individen i att hitta ett arbete är ju själva meningen med introduktionen, menar Marie-Louise Khan-Tamakloe. Det ligger inte inom vårt uppdrag att driva projekt som bara syftar till att skapa sysselsättning eller ge social samvaro. Hos oss finns nyanlända mellan 20 och 60 år, som inte har något fysiskt eller psykiskt hinder som gör att de inte kan arbeta. Barn och ungdomar får sin introduktion inom grund- eller gymnasieskolan. Personer över 60 år omfattas inte av introduktionsinsatserna eftersom det inte är rimligt att de ska hinna lära sig svenska och hitta

ett arbete före pensioneringen. De hamnar direkt i socialtjänsten och får sitt försörjningsstöd där och blir erbjudna svenskundervisning i särskilda grupper.

»Människans värdighet bygger på att man har kontroll över sitt liv.«

Arbetsförmedlingen kommer tidigt in i bilden. På af kartlägger man varje person och de skrivs in som arbetssökande inom fyra veckor efter de anlänt till kommunen. Af hjälper till med översättning och värdering av betyg och examina från hemlandet. Uppgifterna från af ligger till grund för den introduktionsplan som upprättas av handläggaren och deltagaren tillsammans. Under hela introduktionstiden håller man kontakt med sin handläggare på af, som dessutom finns i samma hus som Introduktionsavdelningen. När deltagaren börjar närma sig slutet av sfi-studierna tar man tätare kontakt för att kunna planera för framtiden.

Individuella lösningar

Förutom sfi-studier har de flesta någon form av praktik under introduktionstiden. I Huddinge beskriver man praktiken i en trappstegsmodell; först kommer språkpraktik, sedan arbetsmarknads- eller yrkespraktik, det sista steget är praktik med tydligt syfte att den ska leda till anställning.

Introduktionsavdelningen har utvecklat ett tätt samarbete med företag, organisationer och utbildningsanordnare för att hitta individanpassade lösningar för varje person. Förutom att hitta lämpliga praktikplatser köper man upp utbildningar på olika håll, bjuder in branschorganisationer och ordnar seminarier på olika teman. Arbetsförmedlingen anordnar jobbsökarkurser och kan också erbjuda arbetsmarknadsutbildningar.

– Det är viktigt att komma ihåg att introduktionsersättningen i sig inte ger bättre förutsättningar för egenförsörjning. Men eftersom den skapar eget ansvar är den ett viktigt verktyg. Den är en del i en helhet där alla delarna stödjer och motiverar individen till inträde på arbetsmarknaden, avslutar Marie-Louise Khan-Tamakloe. ■

Fakta om introduktionsersättning

Lagen (1992:1068) om introduktionsersättning till flyktingar och vissa andra utlänningar gjorde det möjligt för kommunerna att ge introduktionsersättning till de flyktingar som tagits emot inom ramen för det kommunala flyktingmottagandet. 1997 infördes en ändring i lagtexten (1997:1136) som gav kommunerna rätt att även ge introduktionsersättning till andra nyanlända invandrare, om det finns särskilda skäl för det. Enligt lagen bör introduktionsersättningen vara högre än kommunens biståndsnorm, och den bör dessutom vara prestationsinriktad. Det huvudsakliga syftet är att förkorta vägen till egenförsörjning.

42 kommuner använde sig av introduktionsersättning som ersättningsform under hela perioden 1999-2002.

»Det är roligt med verkstadsteknik, för jag gillar att arbeta praktiskt och tillverka saker.«

Elin vill ha jobb direkt

Elin Forsström har följt industrispåret inom sfi:s yrkesmodell sedan april 2002. I januari 2003 påbörjade hon en grundläggande yrkesutbildning inom industriteknik och i höst när kursen är avslutad hoppas hon att hon kan få jobb direkt. För arbeta är vad hon vill.

– Jag valde industrispåret för att det ger stora chanser att få arbete, säger Elin. Jag är inte intresserad av att studera mer, jag vill jobba.

Elin är gift med Magnus och bor i samhället Skogstorp strax söder om Eskilstuna. När hon kom till Sverige för två och ett halvt år sedan hette hon Nguyen Thi Truyen.

– Nu heter jag Elin. Det är mycket bättre, eftersom det är så svårt för svenskar att uttala mitt vietnamesiska namn, säger hon. Jag har själv valt namnet, för jag tycker att det är fint.

Varvade sfi och praktiskt arbete

Under det första året i Sverige blev det ingen riktig ordning på sfi-studierna. Elin jobbade extra på en handelsträdgård, och tog alla chanser att hoppa in och jobba när det behövdes. I januari och februari skulle tulpanerna plockas och då var det mycket att göra, så Elin avbröt studierna och jobbade heltid. Under en period hade hon också ett annat jobb, på en lackeringsfirma, under ett par månader. Det gjorde att studierna blev sönderhackade och det kändes som att börja om från början hela tiden. Men sedan hon startat på industrispåret har studierna fått gå i första hand och hon känner

att språket har utvecklats och att hon har lärt sig mycket.

– I början hade vi en vecka sfi och sedan en vecka praktiskt arbete, berättar Elin. Vi växlade mellan sfi och praktik hela tiden. När vi hade praktik var vi på en annan skola som hade alla maskiner och verktyg man behöver. Vi lärde oss att svarva, borra och fila. I början måste man lära sig att använda handverktygen, men när man kan det får man jobba vid maskinerna. Först tyckte jag att det var jättesvårt, men sedan gick det bra och jag tyckte att det var roligt.

Elin blev klar med sfi-kurs C i december, och kunde då gå vidare till en yrkesutbildning, men stödet i svenska finns kvar och löper parallellt under hela utbildningen.

Utbildning utifrån elevens behov

Kunskapscompaniet, där Elin studerar nu, är ett utbildningsföretag som erbjuder kortare och längre utbildningar inom ekonomi/administration, data och teknik. Skolan ligger i centrala Eskilstuna och har ca 200 elever fördelade på en mängd olika kurser. Elins kurs heter Basteknisk industriutbildning för invandrare och har tolv deltagare, varav fem är kvinnor. Utbildningen är på 30 veckor. Svenska, verkstadsteknik, yrkest teori, mätteknik och data är de ämnen man läser.

– Det svåraste är yrkest teori, tycker Elin. Det är mycket ritningsläsning och mätning och det tycker jag är svårt för man måste kunna mycket matematik. Jag gick bara i skolan i fem år i Vietnam

och kan inte så mycket matte. Det roligaste är verkstadsteknik, för jag gillar att arbeta praktiskt och tillverka saker. Jag gillar svenskan också, den är viktig och jag vill verkligen lära mig mer.

På Kunskapscompaniet arbetar lärarna i de olika ämnena tätt tillsammans utifrån elevens behov. Man ser det som viktigt att svenskläraren deltar direkt i yrkesutbildningen. Förberedelser inom svenska och matematik sker naturligt inför varje yrkesavsnitt.

»Det är viktigt att sfi-läraren är med i verkstaden.«

– Lärarna är jättebra, säger Elin. De pratar långsamt och tydligt, och de kan förklara så att jag förstår. De finns alltid här om det är något man måste fråga. Alla på kursen är snälla, vi jobbar tillsammans och hjälper varandra.

När kursen är klar kommer Elin att få ett kompetensbevis, och hon kommer också att få betyg i sfi och i de gymnasieämnen hon har klarat av.

Praktik är nästa steg

Elin har gjort flera arbetsprover för att lära sig de olika teknikerna. Bland annat har hon svarvat en ljusstake och hon har gjort en tär-

ning och en liten kanon. Då gäller det att kunna läsa ritningarna och förstå arbetsinstruktionerna. Man måste kunna ställa in maskinerna och utföra alla arbetsmoment, svarvning, fräsning, borrar och slipning på rätt sätt. Ljustaken, tärningen och kanonen står hemma i bokhyllan nu, som bevis på vad Elin faktiskt har lärt sig.

I augusti avslutas kursen och då kommer deltagarna att gå ut i praktik, en praktik som förhoppningsvis kommer att leda till

anställning. Under utbildningens gång har gruppen gjort flera studiebesök på företag på orten. Bland annat besökte man Volvo som har en fabrik för tillverkning av anläggningsmaskiner i Eskilstuna.

– Jag tyckte att det verkade väldigt bra på Volvo, säger Elin. Det var bra miljö, rent och fint och inte så mycket buller. Där skulle jag gärna vilja jobba. ■

Elin Forsström läser Basteknisk industriutbildning för invandrare. Här ställer hon in fräsen.

Sfi måste leda vidare

1997 gjordes en omorganisation inom Eskilstuna kommun, som innebar att såväl vuxenutbildning som flyktingmottagning och försörjningsstöd samordnades under AMF, Arbetsmarknadsförvaltningen. Det har hänt mycket sedan omorganisationen och det viktigaste är att verksamheten nu på ett helt annat sätt än tidigare fokuserar på arbetsliv.

– Genom hopslagningen skulle flera olika arbetskulturer mötas och vi blev tvungna att göra upp med gamla rutiner och invanda synsätt, berättar Yvonne Bark som arbetar som sfi-samordnare. Tidigare gjorde vi socialfall av invandrare, nu inser vi att det handlar om vuxna människor, som inte behö-

ver omhändertaras och som inte är hjälplösa. Vi har lärt oss att ställa krav och att vara tydliga.

Yrkesmodellen

I Eskilstuna har man utvecklat den så kallade »yrkesmodellen« för sfi. Förutom ett teorispår som är avsett för dem som vill studera vidare, finns fem olika yrkesspår. De är:

- Lokalvård/storhushåll
- Industri
- Transport
- Vård
- Måleri/bygg

Arbetsförmedlingen har medverkat i att ta fram vilka spår som kan erbjudas, utbudet påverkas förstås av situationen på arbetsmarknaden och kan förändras

ganska fort. Målet är att varje spår ska ge individen en reell chans att komma ut i arbete. Det är viktigt att de studerande har ett tydligt och realistiskt mål med sina studier och att de vet hur hela studievägen ser ut – innehåll och tid, helhet och delar.

Informationen måste gå fram

Det finns närmare 500 studerande inom sfi. De flesta anmäls av sina handläggare på Integrationsavdelningen eller Arbets- och försörjningsavdelningen, men några som inte är beroende av något ekonomiskt stöd anmäler sig själva direkt till skolan. Det förekommer också att sfi-studerande hänvisas via

När svenskundervisning, yrkesutbildning och praktiskt arbete integreras främjas språkutvecklingen.

arbetsförmedlingen. Gemensamt för samtliga är att studierna inleds med en introduktionsperiod på ca nio veckor. Under denna period studerar man svenska med syfte att uppnå en grundläggande kommunikativ färdighet (sfi-kurs A), men fokus ligger på information. Man gör många studiebesök, framför allt i de olika yrkesspårerna för att få en bra bild av vad de innebär, men också ute på arbetsplatser i kommunen. Man diskuterar arbetsmarknaden i Sverige och vilka möjligheter som finns inom olika branscher och yrken. I slutet av introduktionsperioden ska var och en av de studerande ha gjort ett val för sina fortsatta studier och en handlingsplan ska vara upprättad.

– Vi lägger ner oerhört mycket arbete på att vara tydliga och få informationen att gå fram, säger Yvonne Bark. Många har en realistisk bild av hur gångbart det egna yrket är i Sverige, och de har svårt att acceptera att de inte kan arbeta med det inom överskådlig tid. Yrkesspårerna kan upplevas som ett »nerköp« om man tidigare arbetat som t.ex. lärare. Men det är ingen demokratisk rättighet att få jobba med vad man vill, och den insikten måste man få tidigt! Annars kan man bli frustrerad och det gör att man tappar fart och motivation.

Språkutvecklande arbetssätt

Den teoretiska delen av utbildningen i yrkesspårerna består av svenskstudier varvade med samhällsorientering, yrkesinriktad svenska, matematik och enkel datakunskap. Praktikperioder återkommer flera gånger under utbildningens gång, liksom studiebesök. Det är viktigt att hitta arbetssätt som är språkutvecklande och va-

rierade, och att samhällskunskap och yrkeskunskap integreras med språket. Framför allt måste utbildningen kännas meningsfull för den studerande.

»Det är viktigt att man inte tappas bort när man slutar sfi.«

Helena Carlström är enhetschef för sfi och har varit med om att arbeta fram yrkesmodellen.

– Vi försöker att tona ner grammatiken och pratar mer om hur man egentligen lär sig ett nytt språk och vad det innebär att kunna ett språk, säger hon. Vad man måste klara språkligt på en arbetsplats eller för att gå en yrkesutbildning, är viktiga frågor att diskutera. Genom att vi har bildat arbetslag som består av sfi-lärare, praktiksamordnare och arbetsledare på praktikplatserna har det skett en enorm utveckling, men vi har fortfarande mycket kvar att göra, både när det gäller att vidareutveckla samarbetsformer och språkutvecklande arbetssätt.

Från yrkesspår till yrkesutbildning

Yrkesmodellen är anpassad till de nya kursplanerna för sfi som trädde i kraft i januari 2003. Yrkesspårerna omfattar i princip kurs B och C. De som är kortutbildade går i en egen grupp under ca ett år, och uppnår då kurs A, innan de går in i introduktionsperioden till yrkesspårerna. De kortutbildade behöver ofta längre tid på sig för att nå betyg än de som har studievana och modellen möjliggör sådan in-

dividualisering. För de som snabbt lär sig svenska är det möjligt att få betyg på kurs D.

Till varje yrkesspår finns en yrkesutbildning kopplad. AMF har slutit avtal med olika utbildningsanordnare om anpassade utbildningar som tar vid efter kurs C och där man samtidigt får fortsatt stöd i svenska. Sådana utbildningar finns t.ex. inom charkuteri, industri och vård. Det finns också en busschaufförsutbildning på 24 veckor, men då måste man ha klarat kurs D. Efter spåret Måleri/bygg finns möjlighet att fortsätta som lärling på en arbetsplats. ■

Fakta om sfi-kursplanerna

De nya kursplanerna för sfi, som gäller fr.o.m. 2003, består av tre olika studievägar, sfi 1, sfi 2 och sfi 3. De riktar sig till studerande med olika förutsättningar, utbildningsbakgrund och studiemål.

Sfi 1 består av kurserna A och B och vänder sig till studerande som behöver lång studietid. Sfi 2 består av kurserna B och C. Målgruppen är studerande som är relativt kortutbildade, men som kan läsa och skriva.

Sfi 3 med kurserna C och D riktar sig till de deltagare som har studievana och kan studera snabbt. Betyg från kurs D motsvarar »den gamla sfi-nivån«.

Alla studievägar och kurser bör integreras eller kombineras med studier inom grundläggande, gymnasial eller annan utbildning, praktik, förvärvsarbete eller annan sysselsättning. Individens behov ska stå i centrum och utbildningen ska vara mycket flexibel vad gäller tid, rum, arbetsformer och innehåll.

»När man har mycket kontakt med folk lär man sig bättre.«

Måste man kunna läsa och skriva bra för att få jobb?

Naji Moshi rör sig vant omkring i Returmarknadens rymliga lokaler och visar de olika avdelningarna. Han hejar på overallklädda personer i verkstäderna och fikarummen och stannar då och då till för att småprata med någon. Det här är hans arbets- och studieplats och här känner han sig hemma. Sedan sex månader tillbaka studerar Naji sfi på förmiddagen och arbetar i Returmarknadens butik på eftermiddagen.

– Det här sättet att studera passar mig bra, säger han. Att bara läsa är inte bra, när man har mycket kontakt med folk lär man sig bättre.

Assyriska var förbjudet

Naji Moshi är assyrier och växte upp i norra Irak. I området talades bara assyriska, så det blev något av en chock för Naji att börja skolan och möta arabiska för första gången.

– Det var förbjudet att tala assyriska i skolan. Jag kunde aldrig fatta varför jag inte fick lära mig läsa och skriva på mitt eget språk. Arabiska var svårt och jag ville inte lära mig det. Lärarna skrek och slog eleverna och jag slutade lyssna på dem. Jag var ingen duktig elev och hatade verkligen skolan.

Han hankade sig fram i skolan i fem år, men när Naji var 13 år bestämde han sig; aldrig mer skolan! Mot sin fars vilja slutade han skolan och fick plats som lärling hos en svetsare. Där blev han kvar i två år, och lärde sig svetsa detaljer på fönster och dörrar. Nästa jobb

var som takläggare, ett arbete han hade i tre år.

Fem år i flyktingläger

Som 18-åring blev Naji inkallad till militärtjänst och fick sin placering i kommandotrupperna som patrullerade gränsen mellan Irak och Turkiet. Det var tuff träning och stenhård diciplin. Detta var 1989, året efter Iran–Irakkriget hade slutat, men det var fortfarande mycket oroligheter i gränsområdena.

– Jag ville inte vara med om något krig, jag ville inte döda, berättar Naji. Jag bestämde mig för att fly över gränsen till Turkiet.

I Turkiet blev han förd till ett läger och utsatt för förhör. Desertörerna, som till största delen utgjordes av kurder och assyrier, betraktades som krigsfångar. Tortyr förekom. Denna tillvaro, på olika uppsamlingsläger, under mer eller mindre fängelselika villkor, skulle för Najis del vara i fem år! Trots att en del läger stod under FN:s beskydd var det ofta ont om mat och boendeförhållandena var för det mesta usla. Slutligen blev Naji uttagen som kvotflykting enligt FN-konventionen och kom så till Sverige och Umeå 1995.

Läsinläring är en lång process

– Jag har gjort lite olika saker sedan jag kom till Sverige, säger Naji, som under sina åtta år i Sverige har uppnått en god muntlig kompetens. Jag har läst sfi, jag har haft praktik på en restaurang och i ett

år arbetade jag i en kompis affär. Men det har varit svårt för mig att lära mig språket, eftersom jag inte kunde läsa när jag kom till Sverige. Det fanns inga läroböcker för mig och om jag t.ex. hörde ett nytt ord, så kunde jag inte slå upp det i lexikon.

Idag klarar Naji att förstå huvudinnehållet i en dagstidning, även om det är för jobbigt att läsa hela artiklar. Han har fortfarande stora problem med att skriva. Trots att han kan alla bokstäver så blir det fel när han försöker sätta ihop dem till ord. Men Naji känner att han lär sig mer hela tiden.

Allt från rullstol till tiggerkostym

På Returmarknaden har ett drygt hundratal personer sin arbetsplats. Där finns snickeri- och plåtverkstäder, cykelverkstad, måleri, syateljé, en avdelning där man tar tillvara kasserade datorer och en butik, som är öppen för allmänheten. Man utför reparationsarbeten för kommunens förvaltningar, t.ex. att laga utemöbler, leksaker, maskiner m.m. Viss nytillverkning förekommer också, bland annat av utegrillar, som säljs i butiken, och i syateljén syr man fina utklädningsdräkter till kommunens daghem. Här finns allt från prinsessklänning till tiggerkostym. Returmarknaden kan också få i uppdrag att hjälpa till med transporter och flytt.

Varuutbudet i butiken består till mesta del av kasserade inredningar från skolor, daghem och vårdhem,

det är mycket bokhyllor och skrivbord, men här kan man också hitta en rullstol eller en sandlåda! Butiken har också en avdelning en halvtrappa upp för varor som har mer kuriosa- och samlarvärde, som t.ex. en gammal spark, en spinnrock och veckotidningar från 40-talet. Naji ansvarar för lagret och är med och tar emot nya varor, och ibland sitter han i kassan. Det krävs både ordningssinne och organisationsförmåga. Och att kunna räkna!

– Jag träffar ofta min handläggare på arbetsförmedlingen, han är en bra människa och han försöker hjälpa mig, säger Naji, men jag vet att det inte är lätt att få jobb om man inte kan läsa och skriva. Men jag hoppas i alla fall att jag kan få jobb i en affär, i en ICA-butik, det skulle passa mig. Jag vill jobba och betala skatt som alla andra. Det här landet har hjälpt mig mycket och jag vill gärna betala tillbaka. ■

Naji Moshi har ansvar för lagret på Returmarknaden. Här hänger han upp lampor i butiken.

Helhetssyn och teamarbete ett måste

Under 2002 genomfördes en försöksverksamhet i Umeå på initiativ av kommunens arbetsmarknadsavdelning. Kommunen ville utveckla nya metoder för kompetensutveckling av kortutbildade invandrare. Genom att kombinera yrkessvenska med praktik, och med rejält stöd till såväl praktikplatser som praktikanter, hoppades man att personer som tidigare haft svårt att hitta arbete skulle finna en möjlig väg till försörjning. Inriktningen var lokalvård. Projektet blev framgångsrikt, av tio deltagare fick nio arbete, ett mycket gott resultat med tanke på att deltagarna i snitt hade varit arbetslösa i sju år!

– Erfarenheterna var så goda att vi beslöt att integrera arbetsmetoden i vårt dagliga arbete med invandrare och flyktingar, berättar Eivor Sandström, avdelningschef för Arbetsmarknadsavdelningen som har hand om såväl arbetsmarknadsfrågor som flyktingmottagning och sfi. Och vi ser metoden som fruktbar, inte bara när det gäller kortutbildade invandrare/flyktingar utan också för funktionshindrade och andra som av olika skäl har svårt att komma ut på arbetsmarknaden.

Antalet kortutbildade ökar drastiskt

Anne Kiviniemi är enhetschef för sfi. Hon menar att det är en tydlig tendens att andelen kortutbildade bland de sfi-studerande ökar. Av ca 250 sfi-studerande är idag ca 100 berättigade till undervisning inom grundläggande vuxenutbildning, dvs. de är i behov av särskilt stöd

när det gäller läs- och skrivinlärning. Många har endast gått några få år i skola eller kanske inte alls. Flyktingar och många invandrare har levt i samhällen som varit i krig och konflikt och där det ordinarie utbildningssystemet inte har fungerat. Andra har levt i flykt inom eller utanför sitt land, och åter andra har mångåriga vistelser i flyktingläger där det inte förekommit någon organiserad undervisning.

– De kortutbildade är den grupp som har längst till egen försörjning, säger Anne Kiviniemi, och det är mycket svårt, för att inte säga omöjligt, för dem att ta sig fram på de vanliga utbildningsvägarna. De behöver mer flexibla lösningar, både för sin språkutveckling och för att komma in på arbetsmarknaden.

Sfi i Umeå

Sedan 1 januari 2003 är Arbetsmarknadsavdelningen (AMA) verksamhetsansvarig för sfi i kommunen. Tidigare fanns sfi inom Komvux.

– Enligt ett politiskt beslut lyftes sfi ut från Komvux och alternativet fanns då att genomföra en upphandling och sprida ut sfi på flera olika utbildningsanordnare, säger Eivor Sandström.

De med en kort utbildning måste få en chans att visa att även de fungerar i arbetslivet.

– Men det blev inte så, och det är vi glada för. Om vi inte hade hållit sfi samlat inom kommunen, tror jag, att speciellt analfabeterna och de kortutbildade skulle ha haft svårt att få sina behov tillgodosedda. Det hade inte funnits samma möjligheter till flexibla lösningar eller individanpassning. Och vi hade missat den helhetssyn som vi har idag. Det är också bra att vi kunnat behålla den lärarkompetensen som fanns inom kommunen.

Teamet är grundbulten i den nya organisationen. Teamet består av en arbetsförmedlare, en arbetsmarknadskonsulent, en sfi-lärare och en social- eller flyktingsekreterare, och de har sina arbetsplatser inom samma lokaler på sfi-skolan.

– Arbetslinjen är i fokus för alla som inte har något som hindrar dem från att arbeta, säger Eivor Sandström, och alla ska erbjudas heltidsverksamhet. Teamets viktigaste arbetsuppgift är att ta fram en individuell handlingsplan för var och en av de studerande och kontinuerligt följa upp den. I planen måste det finnas ett mål – ingen ska sitta i skolbänken och

studera svenska utan att veta vart det ska leda. Det gäller också för den som är gammal eller sjuk. Sfi ska inte vara en förvaringsplats!

»Det är mycket svårt, för att inte säga omöjligt, för de kortutbildade att ta sig fram på de vanliga utbildningsvägarna.«

De olika myndigheterna och arbetsförmedlingen finns med från början och det gör att man kan synliggöra systemfelen och bygga bort dem. Kartläggningar, individuella handlingsplaner och åtgärder finns dokumenterade gemensamt och lätt tillgängliga för alla. Att sfi, flyktmottagning och arbetsmarknadsfrågor ligger samlade under AMA underlättar både socialtjänstens och af:s arbete.

Alla ska inte ut i arbete

Praktik och/eller yrkessvenska ingår som en del i sfi-undervisningen för alla studerande, även för dem som inte är aktuella för arbetsmarknaden. Men de praktiska inslagen ser förstås olika ut, beroende på individens mål. Sedan länge finns ett samarbete med frivilligorganisationer och studieförbund, som bidrar med hantverkscirklar och hälsofrämjande aktiviteter. I projektet »Kvinnor träffar kvinnor« möts svenska

kvinnor och invandrarkvinnor för diskussioner om jämlikhetsfrågor, kvinnors rättigheter och barnens villkor i Sverige. En annan verksamhet som fått mycket uppskattning är »En svensk röst« där äldre arbetslösa medverkar vid sfi-undervisningen.

– Men vi behöver fler verksamheter för dem som av olika skäl inte kommer att arbeta i Sverige, säger Anne Kiviniemi. Det vi kan erbjuda idag räcker inte. För många är integrationsmålet att lära sig hitta i samhället och klara vardagliga saker som att gå till Apoteket och banken.

Brett samarbete

Några sfi-grupper är förlagda till Returmarknaden, som ingår i AMA:s verksamhet. På Returmarknaden finns verkstäder och ateljéer som utför reparationer och nytillverkning av materiel, och även transporter och flytt för kommunens räkning. Eftersom Returmarknaden kan erbjuda praktik inom flera olika yrkesområden samtidigt som det är en svensktalande arbetsplats, är det en bra utbildningsmiljö för många sfi-studerande.

KIM-projektet vänder sig till personer med kort skolbakgrund och ofullständigt svenskt språk. Målet är att utarbeta en utbildningsmodell som gör det möjligt för fler att komma ut på arbetsmarknaden.

I samarbete med Folkuniversitetet har man utvecklat en vårdutbildning, och i startgroparna är ett mer etablerat samarbete med högskolan, för de studerande som har påbörjat en akademisk utbildning.

Det viktigaste är dock att kombinera sfi-studierna med bra

praktikplatser, så att varje person kan få en plats som passar deras tidigare yrkeserfarenhet och som ger möjlighet till språkutveckling. Stödet till praktikplatserna behöver förbättras, t.ex. genom handledarutbildning, och de behöver klar och tydlig information om syftet med praktiken.

– Det är därför det är så viktigt att dessa frågor finns samlade under AMA, menar Eivor Sandström. Genom vår samlade kompetens är vi starkare och kan med mer kraft påverka omvärlden och förändra attityder så att fler vågar och vill anställa invandrare. ■

Fakta om KIM-projektet

KIM, Kompetensvarvet för Integration och Mångfald, är ett EU-projekt som löper under två år. Projektägare är Umeå kommuns Arbetsmarknadsavdelning och samarbetspartners är arbetsförmedlingen, socialtjänsten, arbetsgivare, fackliga organisationer och föreningar.

Projektet är inriktat mot yrkesområden där det finns ett lokalt arbetskraftsbehov nu och inom de närmast åren. Genom att man kombinerar och varvar utbildning med handledd praktik sker en kompetensutveckling. Efter hand får praktiken allt större utrymme, och i takt med att den yrketeoretiska och yrkespraktiska kunskapen utvecklas får man fler självständiga arbetsuppgifter.

Hittills har projektet varit framgångsrikt, ca 40 procent av deltagarna har fått arbete. De metoder och arbetssätt som utvecklas under projektets gång är tänkt att ligga till grund för ordinarie yrkesutbildningar inom af:s och AMA:s verksamheter i framtiden.

»Jag måste bredda min kompetens för att bli attraktiv på den svenska arbetsmarknaden.«

Nu förstår jag hur det fungerar

På vintern för fem år sedan åkte Magdalena Graf på semester till Sverige tillsammans med en väninna. De skulle hälsa på väninnans pappa som var bosatt i Borås och fira nyår med honom. Under dessa semesterveckor träffade hon Lukas, som liksom hon själv kommer från Polen, men som har bott i Sverige sedan tonåren. En tät e-post- och telefonkontakt inleddes och det blev många resor mellan Sverige och Polen. För två år sedan bestämde sig Magdalena för att lämna sitt hemland och bo tillsammans med Lukas i Sverige. Då var hon redan gravid och i januari 2002 föddes dottern Julia.

– Hela mitt första år i Sverige handlade egentligen bara om att ta hand om Julia och att vara mamma, berättar Magdalena. Jag läste inte svenska och hade inte mycket kontakt med svenskar. Jag försökte lära mig svenska själv och min man hjälpte mig lite. Jag lärde mig en hel del genom att titta på TV faktiskt!

När Julia var åtta månader kunde Magdalena äntligen börja studera sfi, tack vare att svärföräldrarna ställde upp som barnvakter. På bara fyra månader blev hon klar med kursen och fick sitt sfi-betyg, och idag talar Magdalena en i det närmaste felfri svenska.

Företagsekonom

Magdalena kommer från Bielsko Biala, en stad av ungefär samma storlek som Borås. Efter gymnasiet läste hon företagsekonomi på högskolan. Utbildningen var på fem år

och motsvarar en svensk magisterexamen. Medan hon läste jobbade hon också extra på ett amerikanskt företag.

– Jag jobbade på personalavdelningen med rekryteringsfrågor, säger Magdalena. Jag utformade kompetensbeskrivningar och gjorde anställningsintervjuer. Jag tror faktiskt att det är det roligaste jobb jag någonsin haft.

När utbildningen var avslutad fick hon arbete på ett mindre italienskt företag, där hon hade ansvar för redovisning och kundkontakter. Hon blev kvar i drygt ett år, tills hon flyttade till Sverige.

Tack för visat intresse

Magdalena har intensivt sökt arbete under det sista halvåret, men hittills har hennes ansträngningar inte gett resultat.

– Jag har sökt i princip alla jobb som passar min kompetens, jag har nog skickat in mer än tio ansökningar, säger Magdalena. Men ingen vill anställa mig, trots att jag vet att jag är kvalificerad för de jobb jag söker. Jag får bara tillbaka vänliga brev där de tackar för visat intresse.

Men genom kontakterna med arbetsförmedlingen fick Magdalena i alla fall reda på att Invandrarakademien fanns. Det var hennes handledare som tipsade om det och ordnade så att Magdalena fick komma på intervju. För Magdalenas del verkade det vara ett bra alternativ till det fruktlösa jobbsöket, och hon påbörjade sina studier våren 2003.

Genom Invandrarakademin har Magdalena Graf fått möjlighet att komplettera sin utbildning på högskolan.

Jag har lärt mig mycket

Nu har Magdalena avslutat sin första termin på Invandrarakademin, och har klarat av både svensk- och engelskkurserna. Hon är därmed behörig att studera vidare på Högskolan i Borås.

– Jag är glad att jag började, säger hon. Svenskundervisningen har varit mycket bra, och jag kän-

ner att min svenska har förbättrats. Vad jag har saknat är att få lära mig mer ord och termer inom mitt område, ekonomi. Det skulle hjälpt mig. Jag vet att Invandrarakademin har som ambition att individualisera svenskundervisningen, men det är så nytt så det fungerar inte riktigt så ännu. Jag hoppas att det blir så i framtiden.

Terminen på Invandrarakademin har betytt mycket för Magdalena. Framför allt har hon fått en mycket tydligare bild av hur det fungerar i Sverige och på den svenska arbetsmarknaden. Det har också varit positivt att träffa andra akademiker i samma situation.

– Vi har väldigt god stämning i gruppen. Vi har gjort upp telefon- och maillistor och håller kontakt med varandra och jag träffar en del också privat. Det känns viktigt för mig att få egna vänner.

Hoppas bli mer attraktiv

Praktik har ingått under den första terminen. Magdalena har varit på den ekonomiska avdelningen på en bilverkstad under tre månader. Efter praktiktiden erbjöds hon tillfälligt jobb och jobbade som ekonomiassistent under en månad.

– Det var synd att de inte kunde anställa mig på längre tid, säger hon. Jag trivdes verkligen där. Kanske var arbetet lite för enkelt för min utbildning och kompetens, men det gjorde ingenting. Jag lärde mig mycket om hur det fungerar på en svensk arbetsplats och jag hade roliga och varierade arbetsuppgifter, allt från lönehantering till kundkontakter.

Magdalena har sökt fyra kurser inför höstterminen; projektledning, affärsengelska, företagsekonomi och databashantering för företagsekonomisk tillämpning. Ännu har antagningsbeskeden inte kommit, så hon vet inte vilka kurser hon kommer in på. Trots att hon helst av allt vill ha ett arbete direkt, så inser Magdalena att hon måste bredda sin kompetens för att bli mer attraktiv på den svenska arbetsmarknaden. ■

Invandrarakademin ger spetskompetens

För många välutbildade invandrare och flyktingar kan det vara svårt att hitta ett arbete som motsvarar deras kompetens. Trots sin akademiska utbildning och kanske en lång yrkeserfarenhet, tvingas många av dem acceptera mycket enkla arbeten. En del »fastnar« i mångåriga studier. Den yrkeserfarenheten och det kunnandet som de fört med sig till sitt nya hemland tas inte till vara.

– När man är invandrare räcker det inte att vara bra, man måste vara extra bra för att platsa på arbetsmarknaden, säger Prafulla Acharya som är handläggare på Invandrarakademin på Högskolan i Borås. Invandrare måste ha både bredd och djup i sin kompetens för att kunna konkurrera om jobben. Det är en sådan spetskompetens vi vill bygga upp här på Invandrarakademin.

Styrkan är att hitta individuella lösningar

Invandrarakademin startade hösten 2002 och bygger på ett samarbete mellan Högskolan i Borås,

Integrationsverket, Sjuhärads kommunalförbund, Borås kommuns flyktningmottagning, komvux, arbetsförmedlingen samt Industri- och handelsklubben. Syftet är att hjälpa invandrade akademiker att öka sin konkurrenskraft på arbetsmarknaden och att stödja och guida dem i att identifiera sin potential och behov av vidareutbildning. Ulf Hanning, planeringsdirektör och rektors rådgivare på Högskolan i Borås blev projektledare och Prafulla Acharya anställdes som handläggare. Prafulla arbetade tidigare med internationaliseringsfrågor på IHM Business School och senare som företagskonsult för Stockholms stad med uppgift att stödja invandrade entreprenörer. Han har därför stor erfarenhet av den speciella problematik som invandrade akademiker står inför, och har också personligen upplevt vad det innebär att som välutbildad invandrare ta sig fram på den svenska arbetsmarknaden.

– Styrkan med projektet, menar han, är att vi finner individuella lösningar för var och en. Det är jät-

te viktigt att skilja på invandrare och individ. I Sverige tenderar man ofta att klumpa ihop människor, och det pratas ofta om »invandrade akademiker« som ett enhetligt begrepp, men det handlar faktiskt om en mångfacetterad grupp, där alla har olika behov och förutsättningar.

De högtbildade har särskilda behov

Redan från början var intresset för Invandrarakademin stort och fler än man har kunnat ta emot har ansökt. Urvalet har skett genom intervjuer. Deras motivation har varit det viktigaste kriteriet, men man har också tagit hänsyn till kunskaper i svenska och engelska. Den sökande ska ha avslutat sina sfi-studier med betyg enligt gamla kursplanen, eller med betyg från kurs D enligt de nya kursplanerna. Dessutom ska han eller hon ha goda kunskaper i engelska.

– Ca 20 procent av de flyktingar vi tar emot i kommunen har eftergymnasial utbildning, och eftersom många har vistats länge i Sverige i väntan på uppehållstillstånd, så kan de ofta redan bra svenska när de kommer, säger Liisa Larsson, som är chef för kommunens flyktningmottagning och också vice projektledare för Invandrarakademin. Vi såg att de högtbildade flyktingarna hade behov som inte kunde tillfredställas inom den reguljära komvux-utbildningen och tog därför initiativ till projektet. I framtiden hoppas vi att det ska bli möjligt att

Att ha tillgång till den studiemiljö som högskolan ger är viktigt för invandrare med akademisk bakgrund.

också läsa sfi på högskolan. Diskussionerna pågår och vi hoppas också på ett fördjupat samarbete mellan komvux och högskolan.

Lokal behörighet

Den första terminens studier på Invandrarakademien består av två kurser: svenska 2 (10 poäng) och engelska 2 (10 poäng). Dessa kurser ger lokal behörighet för vidare studier på Högskolan i Borås, men är inte allmänt behörighetsgivande för högskolestudier.

– Detta är förstås en svaghet, säger Prafulla Acharya. De som behöver behörighet för studier på annan ort måste vi hänvisa till komvux eller erbjuda att göra TISUS- och TOEFL-testerna¹. Just nu pågår förhandlingar om att förlägga vissa komvux-kurser till högskolans lokaler, för att den här grupper studerande ska få tillgång till miljön och kunna ha en koppling till sitt studieområde. Vi tycker att det är viktigt att svenskan anpassas efter den inriktning man har. För en ekonom är det väl bättre att läsa Veckans affärer än Fröken Julie av Strindberg?

Utbildnings- och karriärplan

På Invandrarakademien ägnar man mycket tid åt att kartlägga varje deltagares kompetens och färdigheter och att utveckla en utbildnings- och karriärplan. Vad kan du? Vad är din bakgrund? Hur ser din framtida arbetsmarknad ut? Vilka möjligheter och hinder finns för att få arbete? Hur mycket är du beredd att satsa? Det är frågor som stödjer

kursdeltagarna när de tar fram sin individuella plan. Planen är både kort- och långsiktig och hjälper deltagarna dels att sätta realistiska

»Invandrare måste ha både bredd och djup i sin kompetens för att kunna konkurrera om jobben.«

mål och att kontrollera stegen mot det målet. Planen kan innehålla språkutbildning, kompletterande kurser och/eller praktik. För att ha möjlighet att bolla tankar och ideer eller för att testa hållbarheten i sina egna tankar behöver de studerande mentorer. Invandrarakademien har som ambition att alla kursdeltagare ska ha två mentorer, en från högskolan och en från arbetslivet. Jobb ska alltid stå i centrum.

Det är viktigt med förebilder

Under 1–3 terminer finns Invandrarakademien med som ett stöd oavsett om deltagaren har praktik eller läser på högskolan. Ett särskilt rum har inretts och dit kan man gå för att få handledning och hjälp. Där finns också relevant studiematerial. Invandrarakademien arrangerar också seminarier kring teman som t.ex. entreprenörskap, självförtroende och nytänkande och bjuder

in olika föreläsare. Framgångsrika personer med invandrarbakgrund är viktiga som förebilder och de kan både inspirera och dela med sig av sin erfarenhet.

– Tyvärr är det så att bara för att man är student på en svensk högskola, så innebär det inte att det är lätt att få kontakt med de svenska studenterna, säger Prafulla Acharya. Många av kursdeltagarna talar aldrig svenska på sin fritid och de saknar kontakt med svenskar.

Ett förslag som kommit från deltagarna i Invandrarakademien är att starta någon form av organiserat språkutbyte med svenska studenter. Det skulle kanske kunna vara att ordna språkaftnar i kårhusets pub, för att svenskar och invandrare ska träffas och prata med varandra. ■

Fakta om mångfald i högskolan

»Högskolan har en helt central roll för integrationen av nya grupper i det svenska arbetslivet och i samhället i stort. Åtgärder inom högskolan för att öka den sociala och etniska mångfalden bör därför (...) göras till ett högt prioriterat mål.« Det är slutsatsen i regeringens betänkande *Mångfald i högskolan* (SOU 2000: 47). För en invandrad akademiker är det ofta en komplicerad och långdragen process att komplettera sin utbildning för att få svensk behörighet. Högskolan behöver dels förbättra sitt stöd till studerande som redan har en påbörjad eller avslutad utbildning från sitt hemland, dels aktivt verka för att rekrytera studenter som av etniska och sociala faktorer idag inte söker sig till högskolan. I propositionen *Den öppna högskolan* (2001/2002:15) framhålls att högutbildade invandrare ska ha möjligheten att genomgå sfi-utbildningen i högskolemiljö.

¹ TISUS = Test i svenska för universitets- och högskolestudier. TOEFL = Test of English as a Foreign Language. Behörighetsgivande tester avsedda för studenter med utländsk gymnasieutbildning. Fr.o.m. hösten 2003 anordnar komvux undervisning i svenska och engelska på Invandrarakademien. Därmed har deltagarna möjlighet att få betyg och behörighet till högskolestudier i hela landet.

